

DIRK VOORHOOF

NAAR EEN WETTELIJKE ERKENNING VAN HET JOURNALISTIEK BRONNENGEHEIM?

X

In talrijke van zijn publicaties legde Luk Boone de nadruk op het belang van de autonomie van de journalist en van de redactionele onafhankelijkheid. Enerzijds analyseerde en bekritiseerde hij zowel de politieke bevoogding door middel van de politisering van pers en omroep als de economische onderwerping van de redacties aan de commerciële logica binnen de ondernemingen. Anderzijds ging Boone ook creatief op zoek naar voorstellen om deze tendensen van politisering en commercialisering binnen de mediasector om te buigen zodat de journalistiek niet langer of niet louter aan de politieke verzuiling en aan het winststreven binnen de onderneming schatplichtig zouden zijn. Het is vanuit dit perspectief dat Boone o.m. pleitte voor een wettelijke regeling inzake de overheidssteun aan de opiniedagbladers en later voorstellen formuleerde tot verbetering van deze wetgeving.¹ Alleen door het veroveren van meer journalistieke autonomie zouden de media in staat kunnen zijn hun sociale verantwoordelijkheid ten volle op te nemen. Journalistieke autonomie zowel tegenover de politiek als tegenover de economie werd door Boone geduid als een *basisvoorwaarde* opdat de nieuwsmidia als 'vierde macht' hun sociale, maatschappelijke en kritische functie naar behoren zouden kunnen vervullen.²

Journalistiek en de vrijheid van nieuwsgaring

In deze bijdrage wordt bij dit basisperspectief aangesloten en wordt ingegaan op een bijzonder aspect van de journalistieke activiteit, nl. de nieuwsgaring. Bij deze gaan we uit van de stelling dat de pers slechts in staat is zijn sociale rol en kritische functie te vervullen wanneer naast een aantal politieke en economische factoren, ook juridisch een aantal *randvoorwaarden* inzake journalistieke vrijheid en onafhankelijkheid zijn vervuld. Meteen betekent dit ook dat de journalistiek niet enkel onafhankelijk van (partij)politiek en economische belangenvermenging moet kunnen functioneren, maar dat ook juridisch de journalist niet mag worden gehinderd in zijn activiteit van nieuwsgaring en informatieverwerking.

Als uitgangspunt kan worden vastgesteld dat het juridisch waarborgen van de vrijheid van meningsuiting en van de drukpersvrijheid niet volstaat, omdat hiermee *slechts een partiële vrijheid* wordt gewaarborgd. Alvorens men nieuws en informatie kan publiceren, uitzenden of verspreiden, moeten er ook reële en afdwingbare mogelijkheden zijn tot het verzamelen van die informatie. Naar de media en naar de journalistiek toe is dit gegeven cruciaal: de persvrijheid is slechts ten volle gewaarborgd als de journalist toegang heeft tot allerlei nieuwsbronnen, documenten en informatie. De uitingsvrijheid en de persvrijheid veronderstellen dus ook de vrijheid van nieuwsgaring, het recht om actief informatie op te sporen. Anders uitgedrukt: *zonder bronnen is er geen informatiestroom*.

Bij afwezigheid van effectieve waarborgen inzake vrije nieuwsgaring dreigt de journalistiek te worden gereduceerd tot een receptieve praxis van het ontvangen, bewerken, duiden en doorgeven van informatie die vanuit de politieke netwerken of economische belangengroepen wordt aangeleverd. Omdat onderzoeksjournalistiek uit zijn aard al een bijzondere inspanning vraagt van de journalist, van de redacties, van de krantenondernemingen of mediabedrijven en dus een kwetsbare vorm van journalistiek is, moet minstens een *juridisch kader* bestaan dat reële mogelijkheden biedt aan actieve speurjournalistiek en journalistieke nieuwsgaring.³ Aangezien er economisch-financiële drempels bestaan ten nadele van dit soort actieve journalistiek, moet ervoor worden gepleit om in elk geval de juridische hindernissen minimaal te houden of op te ruimen. Of sterker: bijzondere juridische waarborgen zijn nodig in functie van de journalistieke nieuwsgaring juist opdat de media hun sociale rol en hun taak als 'waakhond' in de samenleving zouden kunnen waarmaken. Hierbij moet worden benadrukt dat dit pleidooi voor de vrijheid van de journalistieke nieuwsgaring geen doel op zich is, maar uiteindelijk in functie staat van het recht op informatie van het publiek om op een degelijke en kritische wijze geïnformeerd te worden over de 'res publica'.

Juridische waarborgen inzake de vrije nieuwsgaring

Als belangrijkste juridische waarborgen voor de journalistieke nieuwsgaring dient in eerste instantie te worden gewezen op art. 19 van het VN-Verdrag inzake de Burgerlijke en Politieke Rechten dat expliciet de vrijheid waarborgt om informatie 'op te sporen'. Ook art. 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM) blijkt volgens recente jurisprudentie van het Hof te Straatsburg de vrijheid van nieuwsgaring te beschermen. Art. 10 EVRM waarborgt de vrijheid van expressie en informatie "zonder inmenging van overheidswege". Daarover straks meer.

De Belgische Grondwet van zijn kant bevat eveneens een aantal belangrijke bepalingen in dit verband, zoals bijvoorbeeld de waarborg inzake de openbaarheid van de parlementaire werkzaamheden en van de vergaderingen van de provincieraaden en gemeenteraden (art. 47 en 162, 4 G.W.), de openbaarheid van de rechtspraak (art. 148-149 G.W.) en ook de openbaarheid van bestuur (art. 32 G.W.). Sedert 1

januari 1995 is in België aan eenieder het recht verleend elk bestuursdocument te raadplegen of er een afschrift van te krijgen, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden bepaald door de wet, het decreet of de ordonnantie. Zowel de federale wet van 11 april 1994 als enkele decreten en een ordonnantie betreffende de openbaarheid van bestuur hebben dit stelsel van toegang tot overheidsinformatie op verschillende niveaus operationeel en afdwingbaar gemaakt. *De openbaarheid is voortaan het principe, de geheimhouding de strikt te interpreteren en uitdrukkelijk te motiveren uitzondering*. Ondanks een aantal onvolkomenheden biedt deze wetgeving verregaande mogelijkheden voor actieve speurjournalistiek, althans voor de journalisten en redacties die bereid zijn om op zoek te gaan naar achtergrondinformatie en naar interessante documenten in verband met het functioneren van de overheidsinstellingen of met (de uitvoering van) de politieke besluitvorming.

Tegelijk mag echter ook het belang van een wetgeving inzake openbaarheid van bestuur niet worden overschat. Via deze wetgeving komt slechts een beperkt deel van de 'politieke' informatie ter beschikking. Daarbuiten blijft de journalistiek aangewezen op informele bronnen, vertrouwelijke informatie, confidenties of 'lekken'. Voor dit soort nieuwsgaring zal de journalist afhankelijk blijven van de vrijwillige medewerking van informanten en tipgevers, die in de meeste gevallen hun anonimiteit door de journalist beschermd willen zien. Hier stelt zich dan de problematiek van het bronnengeheim van de journalist.

Bronnengeheim, getuigplicht, huiszoeking en inbeslagname ...

Laten we vooraf benadrukken dat het bronnengeheim in eerste instantie een voorschrift is van journalistieke deontologie. Zowel de *erecode* van de Internationale Federatie van Journalisten (IFJ) als de *Belgische code* voor journalistieke beginselen⁴ vermelden het bronnengeheim als één van de fundamentele rechten én verplichtingen van de journalist. Zo vermeldt de Belgische code dat "vertrouwelijke informatiebronnen niet mogen worden onthuld zonder de uitdrukkelijke toelating van de aanbrengrers". De idee achter deze deontologische regel is duidelijk: als de journalistiek niet de anonimiteit kan waarborgen van tipgevers of informanten die op vertrouwelijke basis inlichtingen of documenten hebben bezorgd, dan dreigen op (korte) termijn deze bronnen op te drogen.

Deze journalistieke norm van de bescherming van het bronnengeheim kan in botsing komen met de juridische norm van de verplichting om in rechte te getuigen, nl. wanneer de justitiële instanties van oordeel zijn dat een journalist over informatie beschikt die de rechtsvinding in een bepaalde zaak kan vooruithelpen. Deze wettelijke verplichting om in rechte te getuigen, in functie van een goede rechtsbedeling en in functie van de opsporing en bestraffing van misdrijven, is een universeel juridisch beginsel dat deel uitmaakt van het positief recht van elke rechtsstaat. Zowel in het kader van een strafprocedure als in het kader van de burgerlijke rechtspleging en administratieve procedures, geldt deze getuigplicht.

De wet en de rechtspraak kennen slechts een aantal strikt te interpreteren uitzonderingen,⁵ maar van een journalistiek verschoningsrecht om zich aan deze getuigplicht te onttrekken is (vooralsnog) geen sprake.

Door het Hof van Cassatie is in de negentiende eeuw aan journalisten een zwijgrecht ontzegd⁶: journalisten worden derhalve niet geacht zich te kunnen onttrekken aan de verplichting om als getuige voor de rechter te verschijnen en onder ede de verklaringen af te leggen en de informatie voor te leggen waar de (onderzoeks)rechter of het rechtscollege om vraagt.⁷ De wettelijke verplichting om aan de rechter informatie mede te delen die de anonimiteit van informanten of de vertrouwelijkheid van bepaalde informatie in het gedrang brengt, houdt evenwel een bedreiging in voor het journalistiek bronnengeheim.

De Raad van State (afdeling wetgeving) heeft er in 1987 in een advies weliswaar op gewezen dat overeenkomstig art. 81 en 158 van het Wetboek van Strafvordering de strafrechter "wettige redenen van verschoning" kan aanvaarden teneinde een journalist in geval van niet-verschijning als getuige te ontheffen van veroordeling.⁸ Maar toch biedt deze (impliciete) mogelijkheid geen rechtszeker kader als waarborg voor het journalistiek bronnengeheim. Zo poneerde de Brusselse procureur des Konings, Benoit Dejemeppe, nog in 1991: "Il est vrai qu'amené à dévoiler ses sources, le journaliste se retransmet derrière un silence que lui dicte sa déontologie, mais que lui reconnaît pas le droit (...) Appelé à témoigner en justice, le journaliste ne bénéficie d'aucune exception".⁹ In tegenstelling dus tot de Raad van State is deze parketmagistraat van de hoofdstad (waar overigens nogal wat krantenredacties zijn gevestigd) van oordeel dat in België geen journalistiek verschoningsrecht ('zwijgrecht') kan worden ingeroepen.

Overigens kan het bronnengeheim van de journalist niet enkel worden aangetast via de wettelijk gesanctioneerde getuigplicht voor de rechter: daarnaast bestaat ook de mogelijkheid tot huiszoeeking en inbeslagname. Zoals bekend is van deze mogelijkheid in de voorbije jaren meermaals gebruikgemaakt, zoals bijvoorbeeld in juni 1995 toen door de gerechtelijke politie op last van het parket te Luik, – in het kader van de zaak Cools –, huiszoeken zijn verricht en is overgegaan tot de inbeslagname van journalistiek materiaal bij de redacties van *De Morgen*, *Le Soir* en *RTBF* en bij De Morgen-journalist Walter De Bock. Het Hof van Cassatie verklaarde de klacht van 4 journalisten, die o.m. aanvoerden dat de huiszoeken en inbeslagnames een inbreuk inhielden op hun journalistieke vrijheid en op de persvrijheid in het algemeen, onontvankelijk.¹⁰ Op 31 januari 1997 werd overgegaan tot huiszoeeking bij de redactie van de krant *Le Soir*. De gerechtelijke diensten waren op zoek naar de herkomst van bepaalde documenten die blijkbaar gelekt waren vanuit justitie of politie en verband hielden met lopend gerechtelijk onderzoek in het kader van de affaire Dutroux/Nihoul.

Is er nood aan een wettelijke bescherming van het journalistiek bronnengeheim?

De vraag stelt zich of er wel behoefte is aan een juridische erkenning van het journalistiek bronnengeheim? Klopt het wat de Brusselse parketmagistraat Benoit Dejemeppe enige jaren geleden verklaarde, nl. dat de kwestie van de bescherming van de journalistieke bronnen een volstrekt zinloze discussie is? Hij kwalificeerde de aanspraken op een wettelijk erkend bronnengeheim als "semantisch geredetwist, een onecht debat en een academische discussie omgekeerd evenredig met het praktisch belang ervan".¹¹ Hoe vaak gebeurt het immers dat journalisten er door de rechter worden toe verplicht hun bronnen bekend te maken? En ook de huiszoeken bij redacties of journalisten zijn toch eerder uitzonderlijk.

Hoewel moet worden erkend dat de wettelijke erkenning van het journalistiek bronnengeheim inderdaad geen maatschappelijke problematiek van eerste orde betreft, kan anderzijds niet ontkend worden dat het ontbreken van wettelijke waarborgen op dit vlak een leemte vertoont in het kader van de persvrijheid en naar de toekomst toe een bedreiging inhoudt voor het bronnengeheim van de journalist. Overigens hebben vele landen (waaronder de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk, Engeland, Zweden) in hun nationale wetgeving expliciet geopteerd voor de erkenning van het bronnengeheim via een verschoningsrecht voor de journalist en/of middels beperkende modaliteiten betreffende de huiszoeking en de inbeslagname.¹² In Nederland is momenteel een wetsvoorstel in bespreking in de tweede Kamer.¹³ Zowel binnen de schoot van de *Europese Unie* als van de *Raad van Europa* is in het recente verleden het belang van het bronnengeheim benadrukt en zijn de lidstaten ertoe uitgenodigd om maatregelen te treffen in functie van de erkenning van het journalistiek bronnengeheim.¹⁴

In België zijn de voorbije jaren verschillende wetsvoorstellen in dit verband ingediend¹⁵ en ook tijdens het senaatscolloquium *Justitie & Media* is eind 1995 gepleit voor een wettelijke erkenning van het bronnengeheim. In zijn slottoespraak meende de Minister van Justitie, Stefaan De Clerck, te kunnen vaststellen dat er in ruime mate eensgezindheid bestaat over de erkenning van het bronnengeheim als essentiële voorwaarde voor de journalistieke vrijheid en hij voegde eraan toe: "Voortaan kan worden gesteld dat de bescherming van het bronnengeheim principieel geen punt van debat meer is en dat enkel nog de precieze invulling moet gebeuren van de uitzonderingen, die hoe dan ook restrictief zullen zijn." De minister gaf ook te kennen dat zou worden nagegaan hoe in het kader van de hervorming van het strafprocesrecht "de bescherming van het bronnengeheim wettelijk gefinaliseerd kan worden".¹⁶ Het blijft evenwel wachten op deze finalisering ...

Het baanbrekend arrest van het Europees Hof in de Zaak Goodwin

De discussie rond de wettelijke erkenning in België van het journalistiek bronnengeheim is (opnieuw) op gang gebracht naar aanleiding van het arrest van het

Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg in de *Zaak Goodwin tegen het Verenigd Koninkrijk*. Het arrest dateert van 27 maart 1996 en heeft zowel in journalistieke kringen als in gerechtelijke kringen de nodige aandacht gekregen. In het arrest wordt benadrukt dat het bronnengeheim van de journalist, zoals dit is vastgelegd in de wetgeving en in deontologische codes in een aantal verdragstaten, te beschouwen is als één van de basisvoorwaarden voor de persvrijheid. Zonder juridische bescherming kunnen journalistieke bronnen of informanten worden ontmoedigd om informatie aan de pers ter beschikking te stellen met betrekking tot aangelegenheden van publiek belang. Het Europees Hof trekt met name van het uitgangspunt dat een rechterlijk bevel tot bekendmaking van de bronnen een negatief effect heeft op de uitoefening van de persvrijheid. Daarom moet volgens het Hof een dergelijke maatregel als *strijdig* beschouwd worden met artikel 10 EVRM, tenzij dit rechterlijk bevel kan worden geëgitimeerd op grond van een zwaarwichtige reden van publiek belang.

Laten we in het kort deze zaak toelichten:

William Goodwin, een Londens journalist-stagiair bij *The Engineer*, werd in 1990 veroordeeld tot een geldboete van 5.000 pond wegens 'contempt of court'. Goodwin had – ongevraagd – informatie verkregen uit een intern bedrijfsplan van de firma Tetra Ltd. De informatie was hem op een vertrouwelijk basis verstrekt, via een tipgever. Uit die informatie bleek dat de firma in kwestie in financiële problemen verkeerde. Goodwin contacteerde daarop de bedrijfsleiding van de firma Tetra om zijn informatie te controleren, dit met het oog op de verdere voorbereiding van een artikel over deze zaak. Het bedrijf in kwestie ondernam prompt gerechtelijke stappen tegen de journalist. Door de rechter werd aan Goodwin een verbod opgelegd om de informatie uit het vertrouwelijk bedrijfsplan openbaar te maken, een verbod dat zich ook uitstreckte tot alle Britse media. De Britse Justitie eiste voorts de bekendmaking van de identiteit van de informant van Goodwin, opdat vervolgens verdere juridische stappen zouden kunnen worden ondernomen tegen deze tipgever wegens het laten lekken van een intern en geheim bedrijfsdocument. Maar Goodwin weigerde zijn medewerking aan dit onderzoek, zich beroepend op het journalistiek bronnengeheim.

Deze weigering om in te gaan op het rechterlijk bevel om zijn bron te onthullen werd beschouwd als een vorm van 'contempt of court', *smaad aan de rechtbank*, een typisch Britse rechtsfiguur. Goodwin riep zijn deontologisch-journalistieke plicht in waardoor hij gehouden was de identiteit van een vertrouwelijke informant niet te onthullen. Bovendien meende Goodwin zich te kunnen beroepen op de erkenning in rechte van het bronnengeheim, zoals dit beschermd is via art. 10 van de Britse Contempt of Court Act van 1981. In dat art. 10 van de COC-Act wordt inderdaad uitgegaan van het principe dat "no court may require a person to disclose, nor is a person guilty of contempt of court for refusing to disclose the source of information contained in a publication for which he is responsible". Door de Britse Justitie werd evenwel gesteund op de uitzonderingsgrond die in datzelfde art. 10 van de COC-Act is opgenomen, nl. de verplichting tot het bekendmaken van (de identiteit van) een informatiebron wanneer de bekendmaking nodig is "in the interests of justice".

Goodwin diende tegen zijn veroordeling in het Verenigd Koninkrijk klacht in bij de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens op basis van art. 10 EVRM. Art. 10, par. 1 waarborgt de vrijheid om inlichtingen en denkbeelden te ontvangen en door te geven, zonder inmenging van overheidswege. Krachtens art. 10, par. 2 zijn beperkingen of sancties m.b.t. de uitoefening van deze vrijheid slechts in uitzonderlijke voorwaarden toelaatbaar, met name voorzover deze "nodig zijn in een democratische samenleving".

De Europese Commissie verklaarde de klacht van Goodwin op 7 september 1993 *ontvankelijk* en in het rapport van 1 maart 1994 kwam de Commissie tot de conclusie dat inderdaad sprake was van een schending van art. 10 EVRM. De Commissie was van oordeel dat "the disclosure order has a potential chilling effect on the readiness of people to give information to journalists such as the applicant (...) There are circumstances in which a 'negative right' is to be implied in Article 10 not to be compelled to give information or to state an opinion. Compulsion to provide information as to a journalist's sources must in particular constitute a restriction in the capacity of a journalist freely to receive and impart information without interference by public authority". Het opleggen van de verplichting aan een journalist om zijn bronnen bekend te maken kan daarom volgens de Commissie maar in uitzonderlijke omstandigheden toelaatbaar worden geacht, enkel daar waar een *vitaal publiek of privaat belang* dit vereist. *I.c.* was de Europese Commissie van oordeel dat van een dergelijk vitaal belang geen sprake was. *Schending dus van art. 10 EVRM.*

In zijn arrest van 27 maart 1996 is het Europees Hof in grote lijnen deze opstelling en beoordeling van de Commissie bijgetreden.¹⁷ Het Hof hanteert als uitgangspunt dat de expressievrijheid een pijler vormt in een democratische samenleving en dat de waarborgen die moeten ter beschikking staan van de pers daarbij van bijzonder belang zijn. En het Hof vervolgt: "Protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom, as is reflected in the laws and the professional codes of conduct (...). Without such protection, sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result the vital public-watchdog role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable information may be adversely affected. Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society and the potentially chilling effect an order of source disclosure has on the exercise of that freedom, such a measure cannot be compatible with Article 10 of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest" (par. 39). En verder stelt het Hof ook nog dat "limitations on the confidentiality of journalistic sources call for the most careful scrutiny by the Court (par. 40)."

Deze principes toepassend op de Goodwin-zaak brengt het Hof finaal tot het oordeel dat de Britse overheid ten onrechte Goodwin heeft willen verplichten om zijn bronnengeheim op te heffen, zonder dat *i.c.* sprake was van "an overriding requirement of public interest". Het Europees Hof besliste dat de Britse overheid hiermee een inbreuk had gepleegd op art. 10 EVRM.

De uitspraak van het Europees Hof in de Goodwin-zaak is ook belangrijk voor België, omdat de Belgische overheid (wetgever, justitie) met deze interpretatie en toepassing van art. 10 EVRM voortaan rekening moet houden.

Bovendien werd deze erkenning van het bronnengeheim als intrinsiek onderdeel van de persvrijheid, door het Europees Hof bevestigd in het arrest van 24 februari 1997, in de *Zaak De Haes en Gijssels* tegen België. Met een verwijzing naar het Goodwin-arrest is het Hof van oordeel dat uit de weigering van de journalisten om hun bewijsstukken aan het Hof van Beroep te Brussel voor te leggen, niet mag worden afgeleid dat de journalisten over geen ernstig bewijsmateriaal beschikten ter staving van hun artikelen in het weekblad *Humo* in verband met de *Zaak Notaris X*. En het Hof stelt: "(The Court) considers that the journalists' concern not to risk compromising their sources of information by lodging the documents in question themselves was legitimate".¹⁸

Conclusie

Hoewel dus kan worden geargumenteed dat naar de toekomst toe de Belgische rechters in deze materie toepassing dienen te maken van de interpretatie van het Europees Hof en dus de bescherming van het bronnengeheim moeten erkennen binnen het kader van art. 10 EVRM, verdient het aanbeveling om via een wetgevend initiatief minstens een aantal criteria en waarborgen te voorzien. Het louter overlaten aan de rechter om de noodzakelijkheid in een democratische samenleving te beoordelen van bepaalde onderzoeksdaden, riskeert immers in de praktijk uit te monden in een preferentiële opstelling in functie van het belang van het onderzoek en de rechtsvinding waardoor het basisprincipe van de bescherming van het bronnengeheim als wezenlijke component voor de persvrijheid dreigt verwaarloosd te worden.¹⁹ Het wordt nu maar eens tijd dat de Belgische wetgever bereid wordt gevonden het journalistiek bronnengeheim met gepaste juridische waarborgen wettelijk te verankeren, rekening houdende met de manier waarop het Europees Hof "the protection of journalistic sources" aanwijst als "one of the basic conditions for press freedom"...

Noten

1. Zie o.a. de volgende publicaties van Luk Boone: "Overheidssteun aan de pers?", *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1971, 912-933; "Crisis in de pers: concentratie, monopolievorming, directe overheidssteun en hun politieke en sociale gevolgen", *Communicatie*, 1975/2, 1-16; *Krantenpluralisme en informatiebeleid. Ontstaan, evolutie en toekomst van de overheidshulp aan de pers en aan België*. Leuven: KUL, 1978; "Overheidshulp aan de pers", in Servaes, J. (red.), *Het web van de mediabusiness. Doorlichting van de bewustzijnsindustrie in Vlaanderen*. Leuven: Kritak, 1979, 213-224.
2. Zie ook Servaes, J., "In memoriam Luk Boone", *Massacommunicatie*, 1995/4, 252-263 (259).
3. Voor een algemene situering, zie Bakker, P., Schreuders, G. en Van Steegere, Th. (eds.), *Onthullingsjournalistiek. Een leidraad voor de speurende verslaggever*. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1991. Zie ook Voorhoof, D., *Recht op informatie, garingsvrijheid en een zwijgrecht voor de journalistiek*. Gent:

- Liga voor Mensenrechten, 1985; Clement, J. en Van de Putte, M., *De vierde macht. De gespannen driehoeksverhouding tussen media, gerecht en politiek*, Groot-Bijgaarden: Globe, 1996 en Deltour, P., *Man bijt hond. Over pers, politiek en gerecht*, Antwerpen: Icarus, 1996.
4. Deze journalistieke codes zijn o.a. gepubliceerd in Neels, L., Voorhoof, D. en Maertens, H., *Medialex. Selectie van de media- en informatiewetgeving*, Kluwer rechtswetenschappen, 1996 (vierde editie).
  5. Bv. in geval van familieband (zie o.a. art. 156 Wetboek Strafvordering) of ter bescherming van het beroepsgeheim (art. 456 Strafwetboek).
  6. Cass., 7 november 1855, Pasieris, 1855, I, 424 en Cass., 25 april 1870, Pasieris, 1870, I, 226.
  7. Zie o.a. de art. 71-75, 80-81, 155-158, 189, 211, 355 Wetboek Strafvordering; art. 877, 882, 926-928 Gerechtelijk Wetboek; art. 25 Raad van State - Wet.
  8. Adv. R.v.St., afd. wetg., 24 juni 1987, Gedr. St., Kamer, 1986-1987, nr. 786/2 (advies over het wetsvoorstel tot bescherming van het zwijgrecht in hoofde van professionele persmedewerks die worden gedagvaard om te worden gehoord). Zie ook Velaers, J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, Antwerpen/Apeldoorn: Maklu, 1991, nr. 145-146 en 185.
  9. Dejemeppe, B., "Protection des sources ou secret professionnel. D'un faux problème à une vraie responsabilité", *Journal des Procès*, 1991/196, 33-35.
  10. Cass., 1 april 1996, onuitg. (verkort weergegeven in *De Journalist*, 1996/3).
  11. Dejemeppe, B., l.c., 33. In vertaling geciteerd in Velu, J., "Beschouwingen over de Europese regelgeving inzake betrekkingen tussen gerecht en pers", *Rechtskundig Weekblad*, 1995-1996, nr. 48.
  12. Zie Korthals Altes, W.F., *Naar een journalistiek privilege. Voorstellen voor een journalistiek verschoningsrecht naar aanleiding van de Amerikaanse en Duitse rechtspraak*, Amsterdam, 1989.
  13. Voorstel van wet van het lid Jurgens tot wijziging van het *Wetboek van Strafvordering* en het *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering* in het verband met de bescherming van journalistieke bronnen en van bij journalisten met het oog op openbaarmaking aanwezige informatie (journalistiek privilege), Tweede Kamer, 1993-1994, 23 133. Zie ook Voorontwerp Wet op het Journalistiek Privilege, *Mediaforum*, 1991/2, 13-20; Schuijt, G., "Journalistiek privilege: het woord is aan het parlement", *Mediaforum* 1993/6, 61; Korthals Altes, W.F., "Het journalistiek privilege: een strijd op drie fronten", *Nederlands Juristenblad*, 1995, 919-924; Schuijt, G.A.I., "Over 'lekkers', privacy en verschoningsrecht voor journalisten", *NJCM-Bulletin*, 1995/2, 157-164 en Korthals Altes, W.F., "Het journalistiek privilege: een poging tot verdieping van de informatiestroom", in X., *Justitie & Media. Referaten van het Colloquium*, Brussel, Senaat, 1996, 199-206. Vgl. Gerechtshof 's-Gravenhage, 24 november 1994, *Mediaforum*, 1995/1, B7 en Hoge Raad, 10 mei 1996, *Mediaforum*, 1996/6, B89.
  14. Resolutie van 18 januari 1994 over het beroepsgeheim van journalisten en sprekkerecht van ambtenaren, Europees Parlement, A3-0434/93, Publ. EG, 14 februari 1994, C 44/34 en Resolutie No. 2 "Journalistic freedoms and human rights", 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy, Prague, 7-8 December 1994, MCM (94) 20, 13.
  15. Zie o.a. Gedr. St., Kamer, 1984-1985, nr. 1170 (D'Hose) en 1196 (Dierickx); Gedr. St., Kamer, 1985-1986, nr. 261 (Coëme); Gedr. St., Kamer, 1986-1987, nr. 786 (Dierickx) en nr. 800 (Van Den Bossche); Gedr. St., Senaat, BZ 1988, nr. 94 (Dierickx); Gedr. St., Kamer, BZ 1988, (Coëme); Gedr. St., Kamer, 1992-1993, nr. 1015 (Coveliers) en Gedr. St., Kamer, 1995-1996, nr. 137 (Dewael, Versnick en Verwilghen). Voor een bespreking zie ook Voorhoof, D., o.c., 21-47 en Buydens, M., "Droits et obligations du professionnel de l'information à l'égard de ses 'sources'", *Journal des Procès*, 1993/247, 10.
  16. X., *Justitie & Media. Referaten van het Colloquium*, Brussel, Senaat 1996, 226-227. Zie ook Hand., Kamer, 1995-1996, 8 mei 1996, C 131/39-43.
  17. EHRM, 27 maart 1996, Goodwin vs. United Kingdom, *Mediaforum*, 1996/5, B69.
  18. EHRM, 24 februari 1997, De Haes en Gijssels t. België, par. 55.
  19. Voor een aanduiding van de basisvoorwaarden waaraan een wettelijke erkenning van het journalistiek bronnengeheim moet voldoen, zie Bosly, H., D'Hooghe, D. en Voorhoof, D., *Justitie & Media*, Brussel, 1995, C46-47. Zie ook Tomesen, L., *Inbeslagneming en de vrijheid van meningsuiting en drukpers*, Arnhem, Gouda Quint, 1995.